

DE VOGELS VAN HET WEERTERBOS

EEN OVERZICHT VAN DE IN HET WEERTERBOS AANGETROFFEN BROEDVOGELS EN DOORTREKKERS

J. van der Weele, Bosstraat 15, 6071 XR Swalmen

Het Weerterbos vormt met zijn verscheidenheid aan bostypen en open plaatsen een interessant studiegebied voor vogels. Op de relatief kleine oppervlakte kan dankzij deze verscheidenheid een ruime variatie aan vogelsoorten worden verwacht. Tijdens het inventarisatieweekend van het Natuurhistorisch Genootschap was het om karteringstechnische redenen niet mogelijk in één weekend een juiste broedvogelopname te maken. Door gegevens van de Provincie Limburg, de Vogelwerkgroep Nederweert, het Natuurhistorisch Genootschap en de Stichting het Limburgs Landschap te combineren kan een aardig beeld worden verkregen van de in het Weerterbos aanwezige avifauna. Naast broedvogels komen ook doortrekkende soorten aan de orde.

BESCHRIJVING WEERTERBOS EN DE BETEKENIS VOOR VOGELS

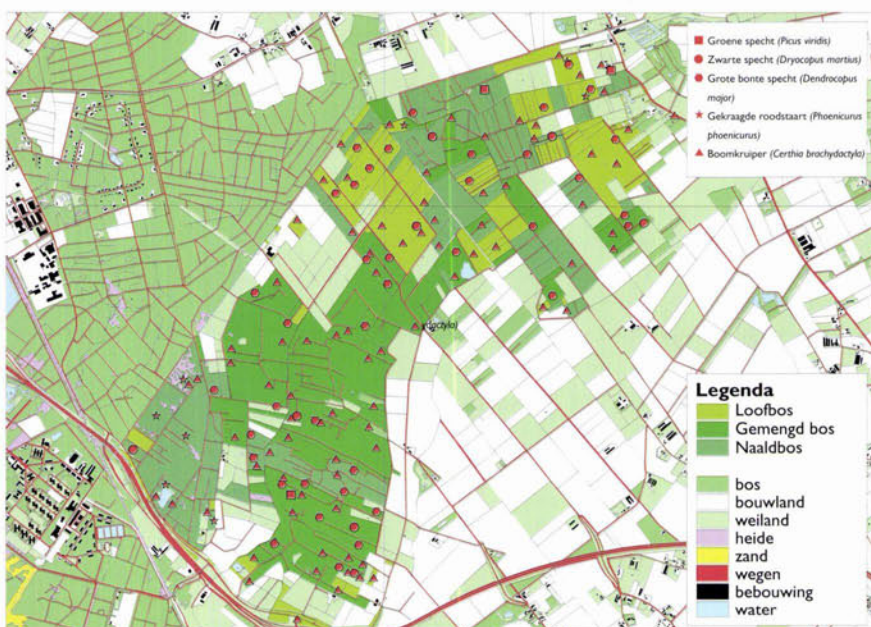
Een meer uitgebreide gebiedsbeschrijving van het Weerterbos wordt elders in dit nummer beschreven (GERATS, 2002). In dit artikel worden alleen aspecten aangehaald die relevant kunnen zijn voor de aanwezigheid van avifauna.

Het studiegebied Weerterbos (in totaal 950 hectare) ligt tegen de provinciegrens met Noord-Brabant, ten noorden van de snelweg A2. Het wordt aan de noord- en oostkant afgebakend door een denkbeeldige grens waar het bosgebied overgaat in landbouwgronden. Het gebied aan de zijde van Noord-Brabant bestaat grotendeels uit aangeplant naaldbos. Richting het zuiden bevinden zich

de stuifzandduinen van Budel, in het noorden het stroomdal van de Sterkselse Aa. Het Weerterbos heeft een beschermde status volgens de Habitat- en Vogelrichtlijn.

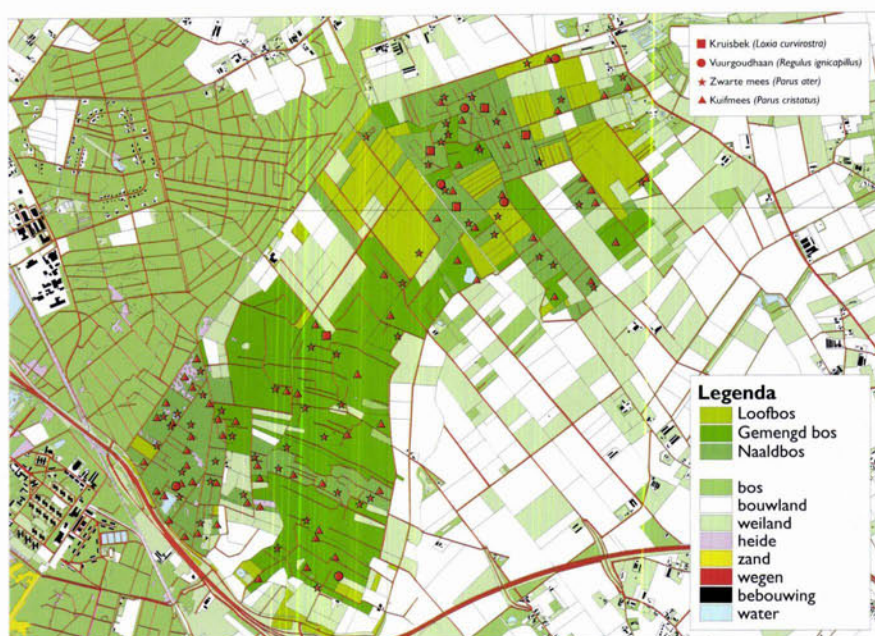
Op een relatief kleine oppervlakte worden de op hogere stuifzanden gelegen droge bosdelen afgewisseld met vochtige tot soms uitgesproken natte bossen. Het zuidelijk deel van het onderzoeksgebied, ten zuiden van het Hugterbroek, loopt in zuidwestelijke richting omhoog tot aan het Maarheezerveld waarbij een hoogteverschil tot circa vier meter wordt overbrugd. In dit deel groeien op de droge zandruggen naaldbomen en op de lemige zandgronden over het algemeen gemengde bostypen. Het noordelijk deel waar zandige en lemige gronden worden afgewisseld door een venige ondergrond bevat veel gemengd bos met plaatselijk dominantie van op rabatten aangeplant naaldbos en populier. Door het hele gebied heen wordt het bos afgewisseld met grotere open plekken: vrijgekapte heide, vennen, weidegebieden en zoals bij het Hugterbroek een open landbouwgebied. Mede op grond van de hierboven genoemde biotopen zal een ruwe indeling van de broedvogels van het Weerterbos worden gemaakt.

Het al dan niet vestigen van een soort als broedvogel hangt veel af van de structuur van de begroeiing en de beschikbaarheid van voedsel. Naast het al of niet voorkomen van diverse struiklagen is ook het ontwikkelingsstadium van het bos een belangrijke factor voor voedselaanbod en geschikte nestgelegenheid (STORTELDER *et al.*, 1996). De natere broekbosachtige delen van het Weerterbos bieden in kwalitatieve en kwantitatieve zin een belangrijk biotoop voor insecten. Op grond hiervan zijn een groot aantal op insecten

FIGUUR 1

Verspreiding van de Grote bonte specht-groep: de vogels uit deze groep hebben een duidelijke voorkeur voor opgaand bos met dood hout.

FIGUUR 2

Verspreiding van de Kruisbek-groep: de vogels uit deze groep hebben een voorkeur voor opgaand bos met naaldhout of gemengd bos.

ten gespecialiseerde vogelsoorten te verwachten. Op de hogere en droge delen wordt droog loofbos afgewisseld met naaldhout. Door het ontbreken van een dichte kruidlaag is in deze bossen minder beschutting aanwezig. Hier zijn andere soorten te verwachten. Het zijn veelal soorten die qua voedsel zijn aangewezen op de zaden van naaldbomen. De overgangen tussen de verschillende habitats zijn dankzij hun variatie in structuur veelal soortenrijk. Door het afwisselende voorkomen van verschillende bossen landschapstypen is in het Weerterbos daarmee ook een grote verscheidenheid aan vogels te verwachten.

KARTERING EN GEGEVENS

Broedvogelkarteringen vinden in de regel plaats door een terrein op te delen in deelgebieden die minimaal vijf maal per jaar bezocht worden, met een tussenpoos van meerdere dagen tot weken, inclusief een avond- of nachtbezoek. Een broedterritorium kan worden vastgesteld indien een vogelsoort signalen van broedgedrag vertoont, zoals zang, aanvoer van nestmateriaal en baltsgedrag. Slechts in enkele gevallen kan direct een territorium worden vastgesteld: een nest (al dan niet) met eieren of net uitgevlogen jongen. Gezien de beperkte duur van

het inventarisatieweekend, de geringe deelname van vogelspecialisten en de omvang van het Weerterbos was het niet mogelijk een gebiedsdekkende schatting te maken van de aanwezige (broed)vogels.

Daarom is in dit artikel gebruik gemaakt van de waarnemingsgegevens van de databank van het Natuurhistorisch Genootschap, Stichting het Limburgs Landschap en van een in 1992 uitgevoerde broedvogelinventarisatie van de Provincie Limburg. Daarnaast zijn de gegevens aangevuld met zeer waardevolle inventarisaties van de Vogelwerkgroep Nederweert.

De meest algemene soorten met weinig eisen ten aanzien van hun broedbiotoop zijn in dit artikel buiten beschouwing gelaten.

Doordat er verschillende methoden zijn gebruikt bij het verzamelen en verwerken van de broedvogelgegevens, worden in dit artikel weinig conclusies getrokken over trends en verspreiding.

Om de grote hoeveelheid waarnemingen te ordenen is voor de broedvogelinventarisatie zoals die is uitgevoerd door de Provincie Limburg, een indeling gemaakt in broedvogelgroepen volgens SIERDSEMA (1995). Met deze methode wordt een direct verband onderzocht tussen het landschap, de vegetatie en de aanwezige broedvogels. Om verbanden duidelijk weer te geven worden broedvogels die ten aanzien van het biotoop dezelfde eisen stellen, geclusterd. Aan de hand van referentiegebieden kan het voorkomen van bepaalde broedvogelgroepen de kwaliteit van een broedbiotoop weergeven. Naarmate een broedbiotoop beter is ontwikkeld zullen er meer soorten met hogere biotoopeisen voorkomen. Aan de hand van streefbeeld en kan een bepaald beheer eventueel worden aangepast. De in het Weerterbos meest voorkomende soortgroepen zijn: soorten van oud opgaand bos met dood hout (Grote bonte spechten-

FIGUUR 3

De Zwarte mees (*Parus ater*) uit de Kruisbek-groep komt zeer algemeen voor in de delen met naaldhout of gemengde bossen (foto: Ran Schols/RANA).

FIGUUR 4

Verspreiding van de *Grasmus*-groep: de vogels uit deze groep hebben een voorkeur voor jong bos, struwelen of open cultuurlandschap.

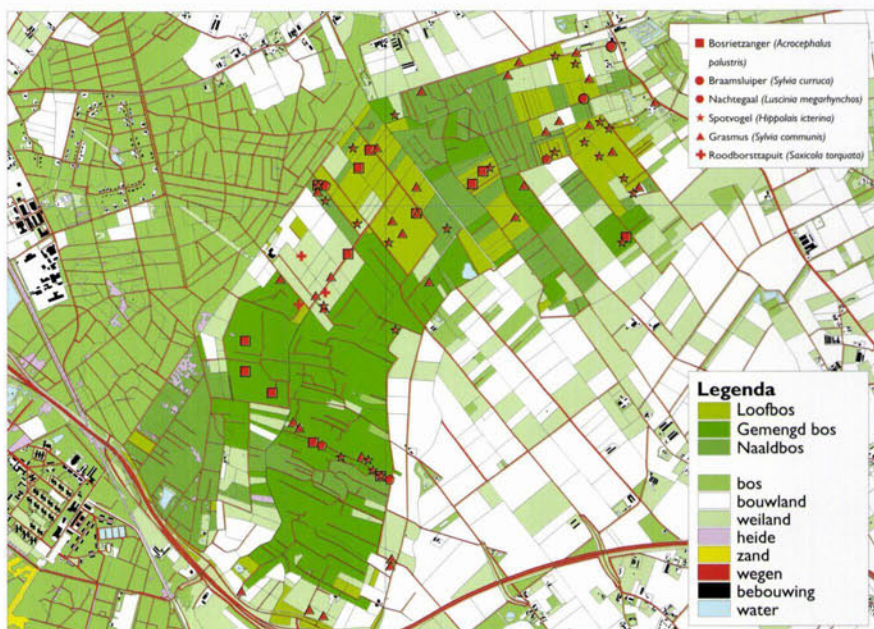
groep), de groep van opgaand bos met naaldbomen (Kruisbek-groep), de groep van struwelen, jong bos en bosranden met struiken (*Grasmus*-groep) en de groep van opgaand bos met loofbomen (Appelvink-groep).

RESULTATEN

Er zal eerst worden ingegaan op de in het gebied aanwezige broedvogels en de relatie met de vegetatie en de kwaliteit van het landschap. Daarnaast worden een aantal andere markante soorten uit het gebied beschreven. In 1992 kwamen in het Weerterbos 46 soorten broedvogels voor, die kritisch ten opzichte van hun biotoop worden geacht. Daarvan komen er vier voor op de Nederlandse Rode Lijst (1994). Zeer weinig kritische vogels ten opzichte van hun omgeving zijn hierin niet meegenomen. In de periode 1994-2000 werden door de Vogelwerkgroep Nederweert aanvullende waarnemingen van broedvogels genoteerd (tabel I).

BROEDVOGELS VAN OUD OPGAAND BOS, MET DOOD HOUT

De meest voorkomende soorten uit deze groep zijn de Boomkruiper (*Certhia brachydactyla*) en de Grote bonte specht (*Dendrocopos major*). Daarnaast komen ook de Zwarte specht (*Dryocopus martius*), Groene specht (*Picus viridis*) en Gekraagde roodstaart (*Phoenicurus phoenicurus*) voor. De soorten hebben een regelmatige verspreiding over het gebied (figuur 1). Ook blijkt dat de vertegenwoordigers uit deze groep meer gebonden zijn aan gemengd bos of loofbos. Een monotone naalddhoutcultuur is minder favoriet. Naalddhout biedt wel goede foerageermogelijkheden voor de Zwarte specht. De afwisseling

tussen verschillende bostypen (met voldoende naalddhout) en de oudere leeftijd van bomen hebben een positieve invloed op het voorkomen van deze soort. Ook in de rest van Midden-Limburg is een toename in de aantallen van de Zwarte specht waargenomen (ONGENAE et al., 2001). Zoals is te verwachten, worden op grote open plekken zoals bij het Hugterbroek de soorten uit de Grote bonte spechten-groep minder agetroffen. Voor voedsel zijn de vogels veelal aangewezen op insecten in de dikkere schors van bomen. Het voorkomen van oude bomen met veel dood hout heeft daarom een positieve invloed op deze groep.

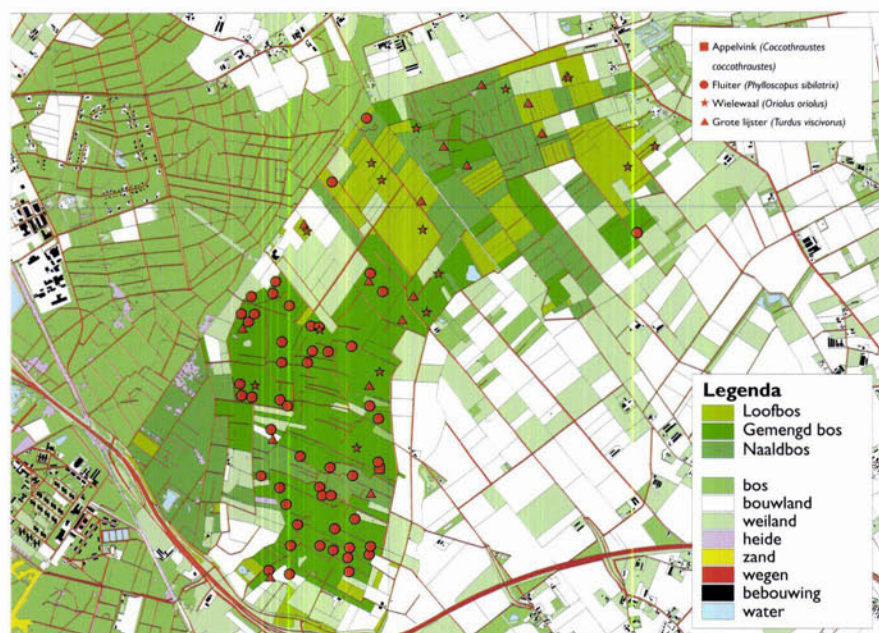
BROEDVOGELS VAN OPGAAND BOS MET NAALDBOMEN

Deze groep heeft slechts een paar vertegenwoordigers in het gebied: Kuifmees (*Parus cristatus*), Zwarte mees (*Parus ater*), Vuurgoudhaan (*Regulus ignicapillus*) en recentelijk weer de Kruisbek (*Loxia curvirostra*) (figuur 2). De Kuifmees en Zwarte mees (figuur 3) komen in grote aantallen voor, maar worden minder kritisch geacht ten aanzien van hun broedbiotoop. Opmerkelijk is het voorkomen van de Kruisbek met maar liefst vijf broedterritoria in 2000. In 1994 was deze vogel voor de laatste keer als broedvogel

FIGUUR 5

De verspreiding van de Nachtegaal (*Luscinia megarhynchos*) is de afgelopen 10 jaar sterk teruggelopen. Misschien kan deze soort profiteren van de voorgenomen vernatting in het Weerterbos (foto: Karel Lemmens/RANA).

FIGUUR 6

Verspreiding van de Appelvink-groep: de vogels uit deze groep hebben een duidelijke voorkeur voor opgaand loofbos.

vastgesteld met slechts één territorium. Waar in veel broedgevallen een direct verband met invasies van Europese vogels kan worden gelegd, zijn er daarvoor in 2000 geen aanwijzingen (LOVEN & PAHLPLATZ, 2001). De Vuurgoudhaan is een broedvogel van naaldbos en gemengde bossen en komt vooral in het noordelijk deel van het gebied voor.

BROEDVOGELS VAN STRUWELN, OPSLAG EN ZEER JONG BOS EN BOSRANDEN MET STRUIKEN

Jonge bosstadia herbergen vaak vele soorten

vogels. Het ouder worden van bos betekent veelal een verarming van deze groep van broedvogels. De in het Weerterbos aange troffen soorten zijn: Nachtegaal (*Luscinia megarhynchos*), Roodborsttapuit (*Saxicola torquata*), Bosrietzanger (*Acrocephalus palustris*), Spotvogel (*Hippolais icterina*), Braamsluiper (*Sylvia curruca*) en Grasmus (*Sylvia communis*) (figuur 4). De weinig kritische soorten als Tuinfluiter (*Sylvia borin*) en Fitis (*Phylloscopus trochilus*) zijn bij de inventarisaties niet geregistreerd maar komen algemeen in het gebied voor. Deze groep profiteert van de in ruime mate aanwezige afwisseling van verschillende bostypen en open vlaktes. Veel van de

soorten zijn dan ook waar te nemen aan de bosranden en bij open plekken rond vennen of kapvlaktes; zoals rond de landbouwenclave Hugterbroek en in het noordelijke, meer structuurrijke deel van In den Vloed.

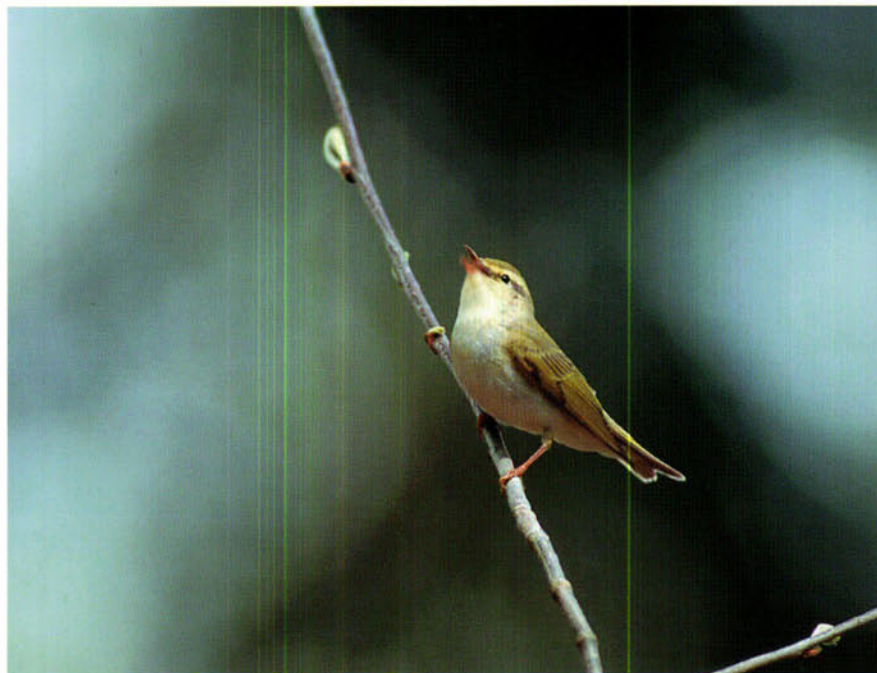
Het meest zuidelijke deel met droge bossen, graslandpercelen en kleine heideveldjes wordt bijna in zijn geheel als broedgebied gemedend. Het aantal broedende Nachtegaalen (figuur 5) neemt sterk af, maar dit is geen lokaal verschijnsel. In heel Nederland met uitzondering van de kust heeft deze soort het moeilijk (BAKHUIZEN & HUSTINGS, 1999). De afname van de Nachtegaal op de zandgronden wordt veelal geweten aan verlaging van de grondwaterstand en afname van kwel in bossen (VAN DIJK *et al.*, 1999). Hierdoor verandert het broedhabitat sterk, waarbij bijvoorbeeld de bodem vergrast of verruigt. Een andere vogel van deze groep is juist bezig met een opmerkelijke opmars. Van de Roodborsttapuit werden begin negentiger jaren slechts twee tot drie territoria gevonden. Vanaf 1995 neemt de soort in aantal toe. In 2000 werden van de Roodborsttapuit 11 territoria in het Weerterbos vastgesteld. De soort profiteert in de regio van de extensieve landbouw. In de hele regio Nederweert neemt de Roodborsttapuit toe wat ongetwijfeld zijn weerslag heeft op het broedsucces in het Weerterbos (VOSSEN, 1994).

BROEDVOGELS VAN OPGAAND BOS MET LOOFBOMEN

De vogels uit deze groep volgen in het Weerterbos de voor hun omschreven biotoopwensen. De verspreiding valt vrijwel geheel samen met het voorkomen van gemengd bos en loofbossen. De voorkomende soorten zijn: Houtsnip (*Scolopax rusticola*), Grote lijster (*Turdus viscivorus*), Fluits (Phylloscopus sibilatrix), Wielewaal (*Oriolus oriolus*) en Ap-

FIGUUR 7

De Fluits (Phylloscopus sibilatrix), een soort van open loofbossen, beleeft een dramatische afname in het Weerterbos. Naar de oorzaak hiervoor blijft het gissen gezien de beschikbaarheid van voldoende loofbossen (foto: Ran Schols/RANA).

pelvink (*Coccothraustes coccothraustes*) (figuur 6). De algemeen voorkomende Tijftjaf (*Phylloscopus collybita*), die ook tot deze groep behoort, is buiten beschouwing gelaten. Van de Houtsnip, een broedvogel van loofbos met vochtige humeuze bodem, zijn na grondig speurwerk in 2000 drie territoria vastgesteld. Deze soort lijkt in opkomst in het Weerterbos. De Fluiters (figuur 7) vertoont een zorgelijke ontwikkeling. In 1992 konden bij de kartering door de Provincie Limburg nog 51 territoria worden vastgesteld, in het jaar 2000 was er een absoluut dieptepunt met slechts één territorium (LOVEN & PAHLPLATZ, 2001). In 2002 werden geen territoria meer vastgesteld van de Fluiters (mondelijke mededeling R. Pahlplatz). De teruggang in het Weerterbos valt samen met een landelijke afname van de Fluiters.

De Wielewaal is afhankelijk van een vochtige omgeving met hoge bomen. De in het verleden aangeplante populieren bieden bij uitstek een geschikte broedplaats. Het kappen van deze bomen rondom de vennen of open terreinen heeft waarschijnlijk negatieve gevolgen voor de Wielewaal.

ANDERE BROEDVOGELS

Naast de vogels uit bovengenoemde soortgroepen komen nog een aantal andere markante broedvogels voor. Daarbij wordt waar mogelijk een verband gelegd tussen de provinciale karteringen uit 1992 en de inventarisaties van de Vogelwerkgroep Nederweert uit 2000. Roofvogels zijn relatief goed vertegenwoordigd in het Weerterbos, met name de Havik (*Accipiter gentilis*) en Buizerd (*Buteo buteo*), respectievelijk met zes en vijf horsten. Daarnaast werd in 2000 ook regelmatig een Wespendief (*Pernis apivorus*) waargenomen, maar een territorium kon niet met zekerheid worden vastgesteld. Met grote regelmaat wordt ook de Boomvalk (*Falco subbuteo*) aangetroffen. In 2000 is van deze soort één territorium gevonden. Van de Sperwer (*Accipiter nisus*) kon in 2000 na jarenlang als broedvogel aanwezig te zijn geweest, geen broedgeval met zekerheid worden aangetoond. Conclusies hierover blijven speculatief, omdat het vaststellen van een Sperwer territorium geen eenvoudige opgave blijkt.

In het Weerterbos heeft plaatselijk een verhoging van de grondwaterstand plaatsgevonden. Dit heeft gunstige effecten op vogels van moeras en vochtige omgeving. Soorten die recentelijk al duidelijk hiervan hebben gepro-

fiteerd zijn de Waterral (*Rallus aquaticus*) met vijf territoria in 2000 en de Blauwborst (*Luscinia svecica*) met één territorium. Voor deze soorten lijken de toekomstige ontwikkelingen alleen maar gunstig. Ook de IJsvogel (*Alcedo atthis*) wordt regelmatig door het gehele Weerterbos aangetroffen, maar kon tot 2000 nog niet als broedvogel worden genoemd.

Zoals al eerder vermeld is het moeilijk om aan de hand van de beschikbare gegevens een trend te bepalen in het voorkomen van kenmerkende vogels voor het Weerterbos. Voor een aantal soorten is echter een duidelijke vooruitgang of afname waar te nemen.

TABEL 1

Het aantal territoria van de broedvogels wat is aangetroffen bij de kartering van de Provincie Limburg (1992) en de inventarisatie van de Vogelwerkgroep Nederweert (2000). Het betreft hier slechts de soorten die meer kritisch ten aanzien van hun omgeving zijn.

Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam	1992	2000
Appelvink	<i>Coccothraustes coccothraustes</i>	1	
Blauwborst	<i>Luscinia svecica</i>		1
Bonte vliegenvanger	<i>Ficedula hypoleuca</i>	2	3
Boomklever	<i>Sitta europaea</i>	3	8
Boomkruiper	<i>Certhia brachydactyla</i>	84	
Boomleeuwerik	<i>Lullula arborea</i>	6	2
Boompieper	<i>Anthus trivialis</i>	38	
Boomvalk	<i>Falco subbuteo</i>		1
Bosrietzanger	<i>Acrocephalus palustris</i>	13	
Bosuil	<i>Strix aluco</i>	1	6
Braamsluiper	<i>Sylvia curruca</i>	2	
Buizerd	<i>Buteo buteo</i>	4	5
Fluiter	<i>Phylloscopus sibilatrix</i>	51	1
Geelgors	<i>Emberiza citrinella</i>	13	circa 30
Gekraagde roodstaart	<i>Phoenicurus phoenicurus</i>	8	
Gele Kwikstaart	<i>Motacilla flava</i>	1	
Glanskop	<i>Parus palustris</i>	2	
Goudvink	<i>Pyrrhula pyrrhula</i>	7	5
Grasmus	<i>Sylvia communis</i>	29	circa 25
Graspieper	<i>Anthus pratensis</i>	5	
Grauwe vliegenvanger	<i>Muscicapa stia</i>	19	
Groene specht	<i>Picus viridis</i>	3	3
Grote bonte specht	<i>Dendrocopos major</i>	40	
Grote lijster	<i>Turdus viscivorus</i>	16	circa 10
Havik	<i>Accipiter gentilis</i>	3	6
Holenduif	<i>Columba oenas</i>	12	
Houtsnip	<i>Scolopax rusticola</i>		3
Kleine bonte specht	<i>Dendrocopos minor</i>	2	8
Kleine karekiet	<i>Acrocephalus scirpaceus</i>	3	circa 5
Koekoek	<i>Cuculus canorus</i>	12	
Kramsvogel	<i>Turdus pilaris</i>	1	
Kruisbek	<i>Loxia curvirostra</i>		4
Kuifmees	<i>Parus cristatus</i>	67	
Makop	<i>Parus montanus</i>	41	
Nachtegaal	<i>Luscinia megarhynchos</i>	4	
Nachtzwaluw	<i>Camprimulgus europaeus</i>	1	
Ransuil	<i>Asio otus</i>	4	3
Rietgors	<i>Emberiza schoeniclus</i>	1	
Roodborsttapuit	<i>Saxicola torquata</i>	3	11
Sperwer	<i>Accipiter nisus</i>	4	0
Spotvogel	<i>Hippobolus icterina</i>	23	
Veldleeuwerik	<i>Alauda arvensis</i>	2	0
Vuurgoudhaan	<i>Regulus ignicapillus</i>	6	5
Waterral	<i>Rallus aquaticus</i>		5
Wespendief	<i>Pernis apivorus</i>	1	1
Wielewaal	<i>Oriolus oriolus</i>	15	>15
Wulp	<i>Numenius arquata</i>	4	
Zomertortel	<i>Streptopelia turtur</i>	13	0
Zwarte mees	<i>Parus ater</i>	55	
Zwarte roodstaart	<i>Phoenicurus ochruros</i>	3	1
Zwarte specht	<i>Dryocopus martius</i>	7	6

Een soort die de afgelopen jaren duidelijk in aantal afneemt is de Boomleeuwerik (*Lullula arborea*). De Zomertortel (*Streptopelia turtur*) is zelfs geheel verdwenen. Van deze soort werden in 1992 nog 13 territoria vastgesteld. De afname in Midden-Limburg wordt bevestigd door het beeld in het Weerterbos. Ook landelijk gezien heeft de Zomertortel het moeilijk (ONGENAE *et al.*, 2001).

Naast de negatieve trends zijn er gelukkig ook een aantal positieve ontwikkelingen: de Kleine bonte specht (*Dendrocopos minor*) lijkt er zich prima thuis te voelen en kwam in 2000 met acht territoria voor. Ook een soort van de Rode Lijst, de Geelgors (*Em-*

beriza citrinella), wist zijn voorkomen in het Weerterbos met meer territoria te verstevigen. Het creëren van open plekken in het Weerterbos als gevolg van houtkap zal daar zeker een positieve invloed op hebben gehad. De Nachtzwaluw (*Caprimulgus europaeus*), ook een Rode Lijstsoort, werd in 1992 als broedvogel in het Weerterbos aangehouden. Onbekend is of de soort jaarlijks jongen heeft groot gebracht. Op de Weerterheide ten zuiden van de snelweg A2 konden in 2001 11 territoria worden vastgesteld (PAHLPLATZ, in prep.). Hoewel het Weerterbos niet als primair broedbiotoop geschikt is, kan de soort in het gebied rond de Maarheezerveld wellicht meeprofiten van de positieve ontwikkelingen in de nabije toekomst.

LOSSE EN BIJZONDERE WAARNEMINGEN

Naast de broedgevallen zijn er ook interessante losse waarnemingen uit het Weerterbos genoteerd. Het Weerterbos vormt met uitzondering van een aantal open plekken een aaneengesloten bosgebied en wordt daardoor minder geschikt geacht als pleisterplaats voor groepen vogels die op akkers zijn aangewezen zoals ganzen of Kraanvogels (*Grus grus*). Toch laten waarnemingen uit het bestand van het Natuurhistorisch Genootschap zien dat het Weerterbos ook regelmatig tijdens trek wordt bezocht door deze soorten.

Tijdens de najaarstrek en in de wintermaanden worden regelmatig Blauwe kiekendieven (*Circus cyaneus*) en grotere aantallen IJsvogels, Kepen (*Fringilla montifringilla*), Sijzen (*Carduelis spinus*) en Tapuiten (*Oenanthe oenanthe*) waargenomen. Ook Waterpieper (*Anthus spinoletta*), Slechtvalk (*Falco peregrinus*), Zwarte ooievaar (*Ciconia nigra*) en Groenpootruiter (*Tringa nebularia*) werden een enkele keer gezien. Tijdens de voorjaarstrek zijn onder andere Ooievaar (*Ciconia ciconia*), Bruine kiekendief (*Circus aeruginosus*), Rode wouw (*Milvus milvus*), Visarend (*Pandion haliaetus*), Witgat (*Tringa ochropus*), Poelsnip (*Gallinago media*), Draaihals (*Jynx torquilla*), Grote gele kwikstaart (*Motacilla cinerea*) en Blijfster (*Turdus torquatus*) vastgesteld. Rondom de open plekken van het Hugterbroek zijn waarnemingen bekend van Paap (*Saxicola rubetra*) en Sprinkhaanzanger (*Luscinia megarhynchos*).

Tot slot verdient één soort nog een bijzondere vermelding. Uit de periode tussen 1970 en 1975 zijn van twee plaatsen uit het gebied

In den Vloed 44 waarnemingen van Korhoen (*Tetrao tetrix*) in de databank aanwezig. Het ging hier vrijwel altijd om waarnemingen uit het najaar en de winter. Na de snelle afname in Limburg van deze soort in de jaren zestig van de vorige eeuw is het Korhoen in het Weerterbos na 1975 niet meer gezien.

DISCUSSIE

Van het Weerterbos en omgeving zijn nog geen lange reeksen met monitoringsgegevens beschikbaar. Hierdoor is het niet mogelijk duidelijke trends in voorkomen en verspreiding van vogelsoorten weer te geven. Hopelijk zullen de waardevolle inventarisaties van de Vogelwerkgroep Nederweert en de Provincie Limburg daar in de toekomst meer inzicht in geven.

Van veel soorten waarvan het voorkomen grote fluctuaties laat zien is niet direct een verband te leggen met veranderingen in beheer van het Weerterbos. Veelal volgen soorten een landelijke trend en liggen oorzaken van aantalsschommelingen niet bij één factor. Voorbeelden hiervan zijn Fluiters, Nachtegaal en Roodborsttapuit. Toch kunnen voor een aantal soorten de fluctuaties aan het beheer worden toegeschreven. Op meerdere plaatsen wordt aangeplant populierenbos omgevormd tot elzenbroek en elzen-eikenbos. Voor de Wielewaal heeft dit op termijn een verlies aan geschikt broedbiotoop tot gevolg. Ook de kap van naaldbos en omvorming naar loofhout zal in de toekomst gevolgen hebben voor de aan naaldbos gerelateerde soorten.

Met de voorgenomen beheers- en herstelmaatregelen die Stichting het Limburgs Landschap wil doorvoeren is het de bedoeling de vernatting van het Weerterbos door te zetten. Maatregelen zoals herstel van moeras- en laagtes (GERATS, 2002; HOOGVELD, 2002) werken positief op de vestiging en versterking van aan voedselarme en aan natte bos-typen gebonden soorten.

DANKWOORD

Dank gaat uit naar de Provincie Limburg en de Vogelwerkgroep Nederweert voor het beschikbaar stellen van hun karteringsgegevens. Harry Bussink van de Stichting Limburgs Landschap wordt bedankt voor het maken van de kaarten. Ran Schols en Karel Lemmens worden bedankt voor het beschikbaar stellen van foto's.

SUMMARY

BREEDING AND MIGRATORY BIRDS OF THE WEERTERBOS AREA

In June 2001, a field survey weekend was organised at the Weerterbos area. For technical reasons, it was impossible to obtain a complete overview of all breeding and migrating birds in this weekend. The article is therefore based on the combined results of distribution data gathered by the Limburg provincial authorities and the Nederweert bird study group. Clustered results reveal a predominance of four groups, related to most common types of habitat: the Great Spotted Woodpecker group (found in mature timber forest with dead trees), the Common Crossbill group (in coniferous timber forest), the Common Whitethroat group (in younger forest and brushwood) and the Hawfinch group (in deciduous timber forest). In addition to these breeding bird groups, a large number of migratory birds have been reported. A total of 55 less common species have been recorded, of which ten are included the Dutch Red List of protected birds.

LITERATUUR

- BAKHUIZEN, J.J. & F. HUSTINGS, 1999. Misère in het bronsgroene eikenhout: Nachtgalen in Limburg. *Limburgse Vogels* 10: 82-88.
- DIJK, A.J. VAN, A. BOELE, F. HUSTINGS, D. ZOETEBIER & R. MEIJER, 1999. Broedvogel Monitoring Project jaarverslag 1996-97. SOVON-Monitoringrapport 1999/03. SOVON, Beek-Ubbergen.
- GERATS R., 2002. Het Weerterbos. Historische en abiotische achtergronden die richtinggevend zijn in het beleid, inrichting en beheer. *Natuurhistorisch Maandblad* 91 (12): 263-269.
- HOOGVELD J., 2002. Het Weerterbos: natuur uit moeras – een waardig graf voor de Oude Graaf. *Natuurhistorisch Maandblad* 91 (12): 314-318.
- LOVEN, T. & R. PAHLPLATZ, 2001. Zeldzame en schaarse broedvogels van Nederweert in 2000. Verslag vogelwerkgroep Nederweert.
- ONGENAE, J., F. ENGELSEN & B. VAN NOORDEN, 2001. De provinciale broedvogelkartering van Midden-Limburg-West. *Limburgse vogels* 12: 13-23.
- PAHLPLATZ, R., (in prep.). Broedvogels op de grens van Weert en Budel. *Limburgse Vogels*.
- SIERDSEMA, H. 1995. Broedvogels en beheer. Het gebruik van broedvogelgegevens in het beheer van bos- en natuurterreinen. SBB-rapport 1995-1, SOVON-onderzoeksrapport 1995/04. SBB, Driebergen, SOVON, Beek-Ubbergen.
- STORTELDER, A.H.F., P.W.F.M. HOMMEL & R.W. DE WAAL, 1998. Broekbossen. Biotecosystemen van Nederland. KNNV uitgeverij, Utrecht.
- VOSSEN, H. 1994. Roodborsttapuiten: Het gouden randje van de Laarderheide (Nederweert). *Natuurhistorisch Maandblad* 83: 135-139.